

JÁSZBERÉNYI SÁNDOR

A letartóztatás szabadsága

Az első fél téglá a fejem mellett repült el, éreztem a szelét a fülemben. A második valamivel jobbra tőlem betörte a bolt kirakatüvegét, nekicsapódott a magányosan álló, kínai sportruhákba öltöztetett próbababának, és ledöntötte. Nem voltak illúzióim, mindkettőt nekem címezték. A világ anyja kifejezetten haragudott rám. Ezen pedig semmit sem enyhített az arabul a falra fűjt „szabadság” felirat.

Egészen pontosan két hete volt haragos. Szabad akart lenni, bár voltak kétségeim afelől, hogy tudja-e pontosan, mi az a szabadság. Én például minden létező papírforma szerint szabad voltam. És persze mint mindig, nem tudtam vele mit kezdeni.

Csak bámultam, hogyan vet zöld habot a Nílus februárban, éreztem a bőrömrre rakódó finom port, mert folyamatosan fűjt a szél a sivatag felől, felkapta a homokot és a városra hintette.

A világ anyja koszosabb volt, mint általában. Így nevezik a helyiek Kairót. Amikor leszálltam a repülőtéren, arra gondoltam, most majd megtudom, milyen az a demokratikus átmenet. Én sem születtem szabadnak, igaz, a diktatúráról nincsenek emlékeim. Az országom forradalmáról sem.

Kicsi voltam, amikor nálunk történt, jelentéktelen dolgok jutnak az eszembe, például hogy apámék halkán beszélgetnek '89 szilveszterén és azt kérdezik egymástól, hogy most vajon visszajönnek-e az oroszok megint. Mert volt már rá példa.

Arra gondoltam, most láthatok egy forradalmat. Leszálltam a repülőgépről és kimentem a Tahrír térre, ahol aznap még nem akartak megölni. Sőt, kifejezetten szerettek azért, mert újságíró vagyok. Vidáman pózoltak és mosolyogtak a kamerámba az Abrams tankok ágyúcsövei előtt és mondogatták, hogy Magyarország mijja-mijja, meg, hogy Puskas meg Hidegkuti, és Isten hozott a forradalomban, testvér.

Legalább két nap kellett, hogy én legyek az ellenség. Két napba tellett, hogy a kormány mozgósítsa titkosrendőreit és az országos lapokat. Ez pontosan öt nappal kevesebb, mint a világ teremtése. Igaz, azóta eltelt némi idő.

Kolumnás cikkek jelentek meg arról, hogy azt a kétmillió embert, akik megunták, hogy a nemzet biztonsága érdekében harminc éve rúgják le a veséjüket büntetlenül, és akik immár két hete állnak térdig a vérben és húgyban a Tahrír téren, valójában izraeli, amerikai és katari kémek pénzelik. Ha nem is zsidók, de mindenképpen idegenek.

A téren lévőők persze nem vették be a hazugságot, de a Tahrír körüli utcákon úgy hat–nyolcezer Mubarakista kezdett el gyülekezni, akik mindenki vérét akarták, különösen az idegen újságírókét. Utólag kiderült, hogy kétszáz font volt a fejpénz...

Szóval, az első fél téгла a fejem mellett repült, a második betört egy kirakatot. Én pedig futottam az életemért. Végigrohantam a Július 26. utcán, nyomomban egy csapat késekkel és botokkal felfegyverzett titkosrendőrrel, átvágtam a Hotel Carlton előtt és kiértem a zöldségpiacra. Fellöktem egy asztalnyi libanoni szilvát a nagy rohanásban, de senkinek sem tűnt fel. Az árusok már nem voltak sehol.

Ziháltam és dőlt rólam a veríték, arra gondoltam, merre rohanjak tovább. Legalább fél percem volt még, míg az ellentüntetők a nyomomra akadnak, ami elég sok szívverés. Elegendő volt ahhoz például, hogy beazonosítsam, abban a hotelben döntöttem el a feleségemmel, hogy megtartjuk a gyerekünket, amelyiknek a falának támaszkodtam. A Carlton tetőteraszán ajánlotta fel zokogva Anna, hogy kilép az életemből, csak ne kelljen megölnie a gyereket.

Szomorú lettem, mert eszembe jutott, hogy esetleg nem láthatom őket újra. Elképzelhető volt, hogy pár percen belül vesén szúr valamelyik lelkes ellentüntető és ez lesz a történet vége. Halál idegenben.

Már majdnem feladtam, amikor észrevettem, hogy úgy tíz méterre tőlem felhúznak egy vasredőnyt. Egy szürke galabíjás, piszkos arcú öreg egyiptomi állt az ajtóban és azt mondta, ide gyere és a sötétbe mutatott. Ott, a hűgyszagú sötét-ségben, hagymás és krumplis zsákok között volt az élet. A férfit Szaidnak hívták. Kiköpött az utcára és lehúzta a vasredőnyt. Megmentette az életemet.

Amikor fél óra hallgatás után megkérdeztem az öreget, hogy miért csinálta, miért engedett be egy idegent, annyit mondott, azért, mert forradalom van. Hosszasan bámult az arcomba és megkérdezte, hogy tudom-e, mi az a forradalom. Megráztam a fejem, azt mondtam, nálunk is volt, csak kicsi voltam. Könnyebbet kérdezett: tudom-e, mi az a diktatúra.

Igen, apám mesélt róla, mondtam. Mesélt a félelemről. Arról, hogy a diktatúra legfontosabb eszköze a félelem. „Azért engedtelek be, mert nem félek” – mondta az öreg és megtömte a vízpipáját kapadohányal.

Nyolc órát töltöttünk együtt. Olyan dolgokról beszélünk, mint család és gyerekek, miközben gépfegyverek sorozatlövésai visszhangoztak az utcán és benzin-palackok lángjai világították be az éjszakát. A redőny résein keresztül néztük, hogyan verik meg a kenyérért és vízért érkező alapítványi munkatársakat, hogyan zsúfolják be őket a rendőrségi teherautóra és viszik el őket a semmibe. Velem is ezt fogják csinálni, gondoltam, mert én is idegen vagyok.

Vizelni hátra jártunk a zsákok mögé, régi újságokra. Patkányok árnya surrant a sötétben, mikor hátramentem.

Éreztem, hogy összeszorul a gyomrom, hogy közeleg az idő. Közelít a kétségbeesés órája és semmit sem tudok tenni, hogy megállítsam.

F. Scott Fitzgerald valamelyik szövegében azt írja, hogy a lélek legsötétebb éjjelén mindig hajnali három óra van. És tényleg, hajnali háromra jött a kétségbeesés.

Azzal kezdődött, hogy kiszáradt a szám. Majd izzadni kezdtem és fáztam. Próbáltam nyugtatni magam, hogy értelmes az, amit csinálok, hogy van értelme ott lennem, de aztán feltűnt az apám arca, aki azt mondta, krákellér vagyok.

Lázasan próbáltam megmagyarázni magamnak, hogy fontos munkát végzek és számítanak rám otthon, mert én vagyok a hírek. A gyomrom azonban hideg volt, mint odakint az éjszaka. Az járt a fejemben, hogy már régen nem érdekel senkit sem, hogy élek-e vagy meghalok, leszámítva az egyéves fiamat, aki éppen most tanul járni. „De legalább elmondhatom, hogy mertem idejönni” – mondtam magamban, hogy „azért ez jelent valamit”, de pontosan tudtam, hogy milyen üresen csengenek a szavaim.

Patakokban dőlt rólam a veríték, miközben az öreg zöldségáros horkolását hallgattam és bámultam az odakinti éjszakát. Hallottam a tömeg kiabálását, vártam, mikor jönnek értem.

Lázasan próbáltam párhuzamot találni az egyiptomi és a magyar diktatúra között, valamit, amit majd íróként egyszer felhasználhatok, ha majd lesz időm írni, hogy legalább a fiamnak azt mondhassam, ha látom még egyáltalán, hogy nem volt értelmetlen. Semmit sem találtam.

Két és fél óra telt el úgy, hogy démonokkal birkóztam. Aludni persze nem tudtam, pedig az öreg mutatta, melyik krumplis zsákra dőljek le, de ha lehunytam a szemem, az üvöltöző ellentünetők arcát láttam, akik a véretem akarták.

A lélek legsötétebb éjjele a széllel ért véget. A sivatag felől fújt, áthatolt a vasredőnyön és megérintette az arcomat. Hívós volt és nyugodt. Ezután jött a nap. A házak körvonalai felderengtek és a fény megtöltötte a betört kirakattal ásitó boltokat, a felborított ládákat, vörösen csillant az üvegszilánkokon, és úgy éreztem, engem is kitölt. Bizakodni kezdtem, elmúlt az éjszakai dermedtségem és halálfélelmem. Azt gondoltam, meg fogom úszni épp bőrrel. Szaid is megébredt és rám mosolygott. Azt mondta, „ne nézz a szemükbe és kerüld a tömeget”, majd felhúzta a vasredőnyt. Útravalónak két gránátalmát dugott a zsebembe.

A hajnal Kairó belvárosában egy háború hajnala volt. Kiégett autókából szállt a kormos, forró füst az ég felé, a kocsik oldalán lövések nyomai, melyek hivatalosan sosem dörrentek el. Vértoltok pettyezték az utcát és a szemétrakások között kóbor macskák kutattak ehető után. Határozott léptekkel átvágtam a zöldségpiacon, elhaladtam a Hotel Carlton előtt álló századelős Fordok mellett, melyeket immár öt évtizede kínálnak eladásra, és kértem a bíróság épülete elé. Egy tank állt az út közepén, az ágyúcsöve az utcára mutatott, felém. Mellette álmos kato-

nák teáztak és dohányoztak leguggolva, fegyvereiket az utcára fektetve. Arra gondoltam, hogy gyakorlatilag nyolc órája el vagyok vágva a világtól, hiszen a mobiltelefonom úgy hajnali kettőkor merült le. Nyolc óra pedig az örökkévalóság a XXI. században, lehet, hogy miközben a zöldségboltban voltam, leverték a forradalmat és minden véget ért.

Így vagy úgy, de ki akartam jutni a zónából.

Egy autó zajára lettem figyelmes. Megfordultam. Egy fekete-fehér csíkos Lada volt az, egy taxi, melyről fogalmam sem volt, hogy mit kereshetett a belvárosban. Hevesen integetni kezdtem a sofőrnek, aki észrevett és megállt előttem. Beültem mellé az anyósülésre, mikor gázt adott, himbálózni kezdett a visszapillantóra szerelt rózsafüzér. Nem kellett megadnom az útirányt, nem kellett mondanom semmit. Pontosán tudta, mit szeretnék, nem kellett magyarázkodnom. A foglalkozásom az arcomra van írva, velem ellentétben ő pedig pontosan tudta a tegnapi esti mérleget. Nyolc külföldi újságíró vertek össze és vagy tízet tartóztattak le az éjjel, a legrosszabbul a lengyelek jártak.

Kifelé mentek autóval a belvárosból, amikor a csőcselék megtámadta őket, bezúzták a szélvédőjüket és az ablakokon keresztül verték a fejüket vascsövekkel. Csak azért maradtak életben, mert volt annyi lélekjelenlétük, hogy keresztülhajtának a tömegben.

A sofőr felém fordult és vigyorogva megkérdezte, hogy lengyel vagyok-e. Nem, mondtam, bár lehetnék. Lengyel-magyar barátság, ugye.

Elindultunk a tank felé, hogy arra hagyjuk el a belvárost. Nem engedtek át, egy piszkos kiskatona percekig bámulta az útlevelemet, mintha a holdról jöttem volna, megrázta a fejét és azt mondta, nem. Az arcára volt írva, hogy nem biztos benne, hogy van olyan ország, ami az útlevelemben áll, s amikor arabul mondtam, hogy magari, magari, még bizonytalanabb lett. Az egyiptomi dialektusban ugyanis ez szennyvízlefolyót vagy gyorsvonatot jelent. Mutatta, hogy forduljunk vissza és a másik irányban próbálkozzunk. Hogy nyomatékot adjon a szavainak kibiztosította a kezében lévő AK-47-est.

Megfordultunk és elindultunk lefelé az utcán. A sofőröm cigarettával kínált, rágyújtottam. Fehér füstsűrűs „kilopátrát” szívtuk, közben az ölembe ejtettem a nejlonzacskóba csomagolt kamerámat az anyósülésen, így értünk el az első ellenőrzőpontig.

Odáig még azért megfogalmaztam magamban, hogy nincs semmilyen hasonlóság forradalom és forradalom, diktatúra és diktatúra között, hogy minden országnak egyéni és visszavonhatatlanul sajátja van és tévedtem, amikor idejöttem, mert a sajátomról itt ugyan nem tudok meg semmit.

Az első civil ellenőrzőpontot egy felborított kuka jelezte az út közepén. Mellé két közlekedési táblát döntöttek, melyeket mozgatni lehet, ha esetleg kiderülne, hogy az autóban ülők nem idegen kémek illetve a börtönökből kiengedett fosztogatók.

Egy idősebb férfi a kezében egy dupla csövű sörétes puskával állította meg a taximat a barikád előtt, benézett az autóba, belebámult az arcomba és elvette az útlevelemet. Hosszasan forgatta a lapjait, kereste az izraeli vízumot, ami persze nem volt benne. Megkérdezte, hogy hová megyek. „Zamalekre” – válaszoltam, mert azt reméltem, hogy az előkelő negyed említése eloszlatja majd a kételyeit. „Menjenek” – mondta a férfi úgy tíz perc után, én pedig arra gondoltam, hogy megúsztam, kijutok a zónából és hazamehetek a fiamhoz. Mondtam is a taxisofőrnek, hogy „még szerencse, hogy nem mindenki vesztette el az eszét”, ő pedig mosolyogva azt válaszolta, hogy szerinte annyi történt, hogy a férfi nem vette észre a kamerámat a nejlonzacskóban.

Még két hasonló ellenőrzőponton haladtunk át zökkenőmentesen. Közben felkelt és teljes erővel sütni kezdett a sivatagi nap, én pedig azt gondoltam, hogy megúsztam mindent.

A negyediknél tartóztattak le. Egy tizenéves suhanc, kezében krikettütővel rávágott az autó motorháztetejére, feltépte az ajtót és kirángatott az utcára. Az orromban éreztem az égett szemét szagát, miközben kifizettette velem a menetdíjat, mind az öt fontot. A taxisofőr arcára kiült a sajnálkozás, amikor tovább hajtott. Megkérdeztem a fiút, hogy „mi a probléma?”, ő rám üvöltött és azt mondta borzasztó angolsággal, hogy „fogjad be a szádat”. A gyűlölet, amivel megformálta a szavakat, elnémított.

Erősen szorította a karomat és átrángatott az út túloldalára, ahol két fekete ruhás rendőr ült műanyagszéken és dohányzott. Megdöbbsentem, mert nem láttam rendőrt, mióta megérkeztem az országba. Eltűntek az utcákról, mikor látták, hogy nem tudnak mit kezdeni a tömeggel, hogy hiába lőnek beléjük, visszajönnek és többen vannak, mint a rendőrség és a titkosszolgálat állománya együttvéve.

Kitépték a kezemből a nejlonzacskót, elvették a tárcámat és az útlevelemet, bámulták a kamerámat majd ledobták mellém a földre. „Ez is egy kém lehet” – mondta az idősebb rendőr, én pedig biztonsági okokból villámgyorsan elfelejtettem arabul, hogy ne értem a „te zsidó vagy?” kérdést, melyet hangosan és lassan formált meg.

Mosolyogni próbáltam, de semmi értelme nem volt. Hallottam a rádión az utasítást, hogy hozzanak be, ők pedig megparancsolták, hogy nyújtsam hátra a kezemet. A bilincs feltépte a pihéket a csuklómon, de nem szisszentem fel, mert csak a vérem dübörgését hallottam a halántékomban.

Azt hittem, hogy ennél már nem lehet rosszabb, amikor a fiatalabb rendőr belenyúlt a zsebébe, és egy fekete csuklyát vett elő, majd a fejemre húzta.

A csuklyát pedig már használták aznap. Ezt onnan tudtam, hogy fémes és nehéz szaga volt, mint a férfiak izzadságának. Nedvesen tapadt az arcomhoz, miközben vezettek. Botladoztam a kövekben, úgy rántottak hátra a ruhámnál fogva,

hogyan ne essek el. Tíz perc gyaloglás után szűnik meg az idő és a tér, ennyi idő után felejtetem el, hogy mióta és merre vezetnek.

A két rendőr önfeledten beszélgetett, majd egyszer csak megállítottak, én pedig azt hittem, megérkeztünk. De nem. Fürge ujjak kezdtek matatni a nadrágzsebemben, majd kattant a benzines öngyújtóm. Nem volt tüzük.

A csuklyát a fejemről egy fehér inges, barna zakós hátrazselézett hajú férfi vette le. Egy üres, málló vakolatú irodában ültem, egy íróasztal előtt, a kezeim továbbra is hátra voltak bilincselve. A férfi nem kérdezett semmit, csak bámult az arcomba, végül annyit mondott angolul, „mindjárt visszajövök”, majd hozzátette, „addig is ne menjen sehová”, mintha az valóban egy opció lett volna.

Kiment a szoba ajtaján, de az ajtót félig nyitva hagyta.

Pár percig dermedten ültem és bámultam ki az ablakon, néztem a ház udvarán álló piszkos pálmákat és hallgattam a ventilátor lapátjainak lusta körözését a fejem felett.

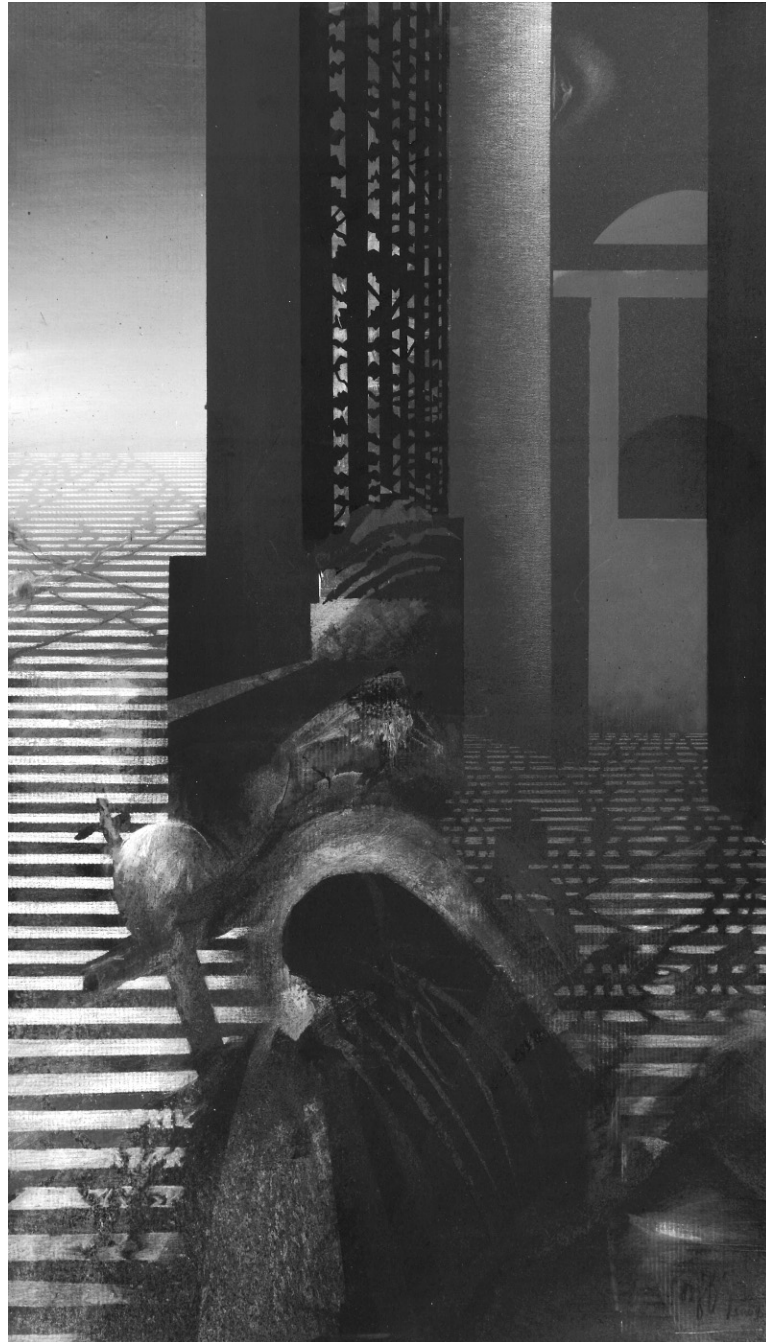
Más, az ajtón túli hangokra is figyelmes lettem. Egy férfit hallottam sírni a folyosón, európaikat, mert angolul kiabálta zokogva, hogy „ezt nem tehetik velem”. Koncentráltam és más hangokat is kivettem, mások jajgatását és tompa puffanásokat.

Déjà vu érzés fogott el, hogy ez már megtörtént egyszer. Beugrott egy gyerekkori emlékem: az apámmal megyek hatévesen a rendőrségre, leültetnek az előszobában, hogy várjak, amíg az öreg a rendőrtiszttel beszél. Nem sok mindent hallottam a bezárt ajtón keresztül, de azt igen, hogy az apám sír és könyörög és ezerszer kér bocsánatot a március 15-ei műsorért, amit rendezett, és valami szamizdatokért.

A harag jutott az eszembe, amit akkor éreztem. Hogy haragszom az apámra, mert kiderült, hogy nem ő az Isten. Mert az Istenek nem sírnak és nem könyörögnek.

Két órán keresztül ültem a szobában némán, ökölbe szorítva a hátrabilincselte kezemet, az apámra gondolva. Végül visszatért a hátrazselézett hajú férfi, levette a bilincset, majd csodálkozva kérdezte, hogy én miért nem kiabálok és jajgatok, mint a többi külföldi, akik szintén az intézmény vendégszeretetét élvezik. Arra volt kíváncsi, hogy miért nem félek.

„Halálra vagyok rémülve” – válaszoltam, de nem néztem a kihallgató tiszt szemébe. Tekintetemet az udvaron álló piszkos pálmákon nyugtattam, majd arra gondoltam, mennyire nem szeretném, ha idejekorán rájönne a fiam, hogy nem én vagyok az Isten.

BUHÁLY JÓZSEF: EZERÉV TÁVLATÁBÓL